

Nunquam autores, semper interpretes
A magyarországi fordításirodalom a 18. században

Tudományos konferencia
(2014. október 1–3., Miskolc)

Tisztelt Kollégánk!

Ezúton szeretnénk értesíteni arról, hogy az MTA BTK Irodalomtudományi Intézet XVIII. századi Osztálya és a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolája tudományos konferenciát szervez 18. századi fordításirodalmunk történetéről, a korszak alkotóinak fordítási elveiről és gyakorlatáról.

18. századi irodalmunk, a *litterae* egészét tekintve azt látjuk, hogy – a korábbi évszázadokhoz hasonlóan – íróink, literátoraink között sokkal több a fordító-átdolgozó, mint az eredeti alkotó. Irodalomtörténet-írásunk fontos feladata a fordítók által létrehozott hatalmas szövegegyüttes rendszeres és módszeres vizsgálata, de e területen csupán részeredményeket tudunk felmutatni. A témát mindezülig egyetlen szerző, Vörös Imre tárgyalta monografikus szinten, a *Fejezetek XVIII. századi francia-magyar fordításirodalmunk történetéből* (Bp., Akadémiai, 1987) című könyvében. A század végén keletkezett fordításelméleti alapszövegeket több alkalommal közreadták, s többen elemezték (például Tarnai Andor; a Pont fordítva-sorozat szerkesztői, közreműködői; Burján Monika). Fontosabb fordítói életművek esetében is történt komolyabb előrelépés (Mikes, Faludi). Egyre több jel mutat továbbá arra, hogy jóval több alkotónál kell feltételeznünk az olykor jelölt, máskor jelöletlenül hagyott idegen nyelvű szövegek használatát és fordítását, mint azt korábban sejtettük. A konferencia ötletét az adott terület rendszeres és módszeres kutatásának hiánya adta, célunk, hogy elkezdődjék a vonatkozó témák és módszerek számbavétele, hogy megismerhetővé váljanak a legújabb eredmények, lendületet kapjanak a szövegközpontú, illetve komparatív szempontú vizsgálatok.

Konferenciánk fő címéül annak a Seneca-idézetnek egy részletét választottuk, melyet Kármán József azon a helyen illesztett *A nemzet csinosodása* szövegébe, ahol részletesen kifejti véleményét a hazai szerzők fordítói gyakorlatáról, valamint az ezzel kapcsolatos problémákról, teendőkről. Lényeglátó, pontos összefoglalása a 18. századi irodalom meghatározó jelenségeiről, irányvonalairól ma is gondolatébresztő lehet. Kármán szerint, mivel a magyar tudományos és szépirodalmi művek nagyobbik hányada nem eredeti alkotás, hanem valamely idegen nyelvű munka „tolmácsolása”, „ez még *maga* nem *litteratura* és ez is csak *út* és *útegyengetés*.” Elismeri ugyan, hogy vannak sikerült fordítások, de mégsem ezek elkészítését tartja elsődlegesen fontosnak, hiszen a fordított művek színvonala többnyire jelentősen alacsonyabb az eredeti szövegénél; más nemzetek irodalma a magyarnál jóval fejlettebb, így a külföldi alkotásokat nem értheti meg a magyar olvasó; más társadalmi-kulturális körülmények között íródott művek idegenek a magyarok számára. Kármán azért szólítja fel a hazai szerzőket eredeti művek megírására, mert így: „Csinos lesz nyelvünk, és velős minden szó, mert az magán fogja hordani az *eredeti* lélek és az *öngondolkodás bélyegét*. [...] A gondolkodás, a meggyőződés és gyökeres tudományok veszik fel az uralkodópalcát, és mivel ezek nélkül nemcsak haszontalan, de valóban ártalmas és nemzeteket részegítő minden világosodás, e' lesz nálunk az igaz és *józan* világosodás boldog időnyílása.”

A konferenciára történő jelentkezéskor, kérjük, a következő szempontokat vegye figyelembe:

- az előadások középpontjában új, lehetőség szerint az eddigiekben nem publikált adatok, kutatási eredmények álljanak;

- a vizsgált szövegegyüttes magában foglalja a magyarországi szerzők nyomtatásban megjelent és kéziratos műveit;
- a vizsgált korszak a 18. század, ettől eltérni csak indokolt esetben lehet;
- várjuk gazdagabb fordítói életművek átfogó, vagy külföldi szerzők több műve fordításainak együttes vizsgálatát, vagy nyomdákhoz, iskolákhoz, városokhoz, országrészekhez köthető fordítások számbavételét;
- várunk továbbá szövegközpontú előadásokat, melyek szorítkozhatnak egy-egy vagy néhány mű eredetijének és fordításának nyelvi-tartalmi összehasonlítására, az átdolgozás és kompiláció arányainak elemzésére; összehasonlíthatják idegen nyelvű munka több magyar fordítását; vizsgálhatják a fordítók nyelvi-stilisztikai teljesítményét (nyelvi, nyelvtani reflexiók, szóalkotás, nyelvújítás, nyelvfejlesztés stb.), vagy a többnemzetiségű Magyarország nyelvhasználatának sajátos eseteit (pl. magyarországi szerző német nyelvű művének latinra/magyarra fordítása);
- szívesen látunk olyan dolgozatokat, melyek a fordítandó művek kiválasztását, ill. az elkészült fordítások megjelentetését befolyásoló tényezőket (pl. cenzúra, mecenatúra) elemzik, vagy befogadás-, hatástörténetüket vizsgálják;
- üdvözljük a komparatiztikai szempontú kérdésselvetéseket: várjuk a környező, ill. az európai országok fordításirodalmával való összevetéseket (tekintettel a készülő eredeti művek/fordítások arányára, a nyelvi-tartalmi preferenciákra stb.);
- vizsgálandónak tartjuk a fordítás gyakorlatára vonatkozó, mostanáig nem ismertett elméleti megfontolásokat, reflexiókat;
- a témaválasztáshoz és felkészüléshez segítséget nyújthat a 18. században magyarra fordított művek bibliográfiája, melyet Hegedüs Béla készített az OSZK adatbázisa alapján (elérhető a következő honlapon: <http://www.klasszmagyar.hu/node/501>).

A konferenciára rövid (legfeljebb féloldalmi terjedelmű) exposé elküldésével jelentkezhet, legkésőbb **2014. február 28-ig**. Jelentkezését a következő email címre várjuk: xviii@btk.mta.hu. A szervezők az exposé tartalmának ismeretében állítják össze a konferencia programját, továbbá fenntartják maguknak a jogot, hogy válogassanak a beérkezett témajavaslatok közül.

A konferencia lebonyolítását a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának felajánlása teszi lehetővé, így az előadók, s a korlátozott számú további résztvevők számára a szállást és étkezést ingyenesen biztosítjuk. Az utazási költséghez azonban nem tudunk hozzájárulni (sem az előadók, sem a résztvevők esetében). Mindezekre vonatkozóan későbbi körlevelünk tartalmaz majd részletes tájékoztatást.

Jelentkezését várva, tisztelettel, barátsággal,

Bretz Annamária, Lengyel Réka

Budapest, 2013. január 10.